

*dr Katarzyna Wójtowicz*¹

Katedra Finansów Publicznych, Instytut Ekonomii i Finansów
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Rola polityki fiskalnej w ograniczaniu nierówności dochodowych w warunkach kryzysu ekonomicznego – doświadczenia wybranych państw UE

WPROWADZENIE

Skala zjawisk kryzysowych w gospodarce światowej towarzysząca załamaniu gospodarczemu z roku 2008 wpłynęła na rewizję neoliberalnego paradygmatu o tym, że nierówności stanowią pozytywną motywację do aktywności ekonomicznej, innowacyjności i kreatywności, sprzyjając wzrostowi gospodarczemu. Obecnie w literaturze przedmiotu w coraz większym zakresie krytykuje się tezę o rozwarstwieniu społecznym jako „nieuniknionym koszcie dobrobytu”² [Wilkinson, Pickett, 2011; Stiglitz, 2012; Causa, de Sevres, Ruiz, 2014] wskazując, że ma ono negatywny wpływ na dynamikę PKB i akcentuje się w związku z tym potrzebę skuteczniejszego oddziaływania państwa na jego ograniczanie.

W podobny sposób ewoluują w ostatnim czasie także poglądy na temat możliwości wykorzystania polityki fiskalnej do realizacji funkcji redystrybucyjnych. Po fascynacji koncepcjami neutralności podatkowej lansowanymi w krajach zachodnich w latach 80. XX w. (w reakcji na wystąpienie tzw. szoków naftowych), zaś w państwach Europy Środkowej i Wschodniej w latach dziewięćdziesiątych (jako optymalny wzorzec transformacji gospodarczej), w początkach XXI wieku w większości krajów wysokorozwiniętych obserwowany był stopniowy odwrót od nurtów liberalnych i charakterystyczne dla nurtów neokeynesowskich zwiększanie ingerencji państwa w sferę gospodarczą i społeczną. Z kolei rosnące zadłużenie sektora finansów publicznych w niektórych państwach, zwłaszcza po światowym kryzysie z roku 2008, nasiliło krytykę wobec poglądów etatystycznych, w funkcjonowaniu których niektórzy badacze upatrują nawet przyczyn przedłużenia i nasilenia się skutków tej recesji.

---

¹ Adres korespondencyjny: e-mail: kwojtowi@hektor.umcs.lublin.pl.

² Zob. [Wilkinson, Pickett, 2011; Stiglitz, 2012; Causa, de Sevres i Ruiz, 2014].

W kontekście opisanej ewolucji poglądów szczególnego znaczenia nabiera zatem poszukiwanie optymalnych metod prowadzenia polityki interwencyjnej pozwalających realizować zakładane cele gospodarcze i społeczne, a pozbawionych jednocześnie krytykowanych przez przedstawicieli myśli liberalnej mankamentów antywzrostowych.

Celem artykułu jest analiza i ocena zakresu oraz skuteczności wykorzystania niektórych instrumentów polityki fiskalnej do łagodzenia nierówności dochodowych w warunkach ostatniego światowego kryzysu ekonomicznego. W badaniach wykorzystane zostały doświadczenia wybranych 20 krajów Unii Europejskiej (UE), będących także członkami Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), obejmujące lata 2007–2012. Wybór takiego horyzontu badawczego – uwzględniającego nie tylko okres załamania gospodarczego z lat 2008–2010, ale także stosunkowo dobrej koniunktury makroekonomicznej (w 2007 r. oraz w latach 2011–2012 w związku z postępującym ożywieniem gospodarczym) – pozwala na przeanalizowanie następstw różnych typów narzędzi fiskalnych stosowanych zarówno w ramach tzw. pakietów antykryzysowych wykorzystywanych w pierwszym etapie kryzysu, jak też będących konsekwencją konsolidacji fiskalnych typowych dla jego końcowej fazy. Zawężenie badań jedynie do 20³ (spośród 28) państw UE – będących równocześnie członkami OECD – wynika z tego, że dane statystyczne gromadzone w bazach tej organizacji [OECD *Income Distribution Database*] pozwalają na uwzględnienie znacznie szerszego niż w przypadku danych Eurostatu [Eurostat, *Income and Living Conditions Database*] kontekstu prowadzonych rozważań.

POLITYKA FISKALNA A NIERÓWNOŚCI DOCHODOWE – PRZEGLĄD LITERATURY

Z dorobku literatury przedmiotu wynika, że instrumenty polityki fiskalnej mogą zarówno wyrównywać, jak i zwiększać poziom rozwarstwienia dochodowego w poszczególnych krajach [Bastagli i in. 2012; Chu i in. 2004]. Podatki bezpośrednie (tj. podatki dochodowe o charakterze osobistym, a także w mniejszym zakresie podatki dochodowe od firm), jak również wydatki socjalne są zasadniczo traktowane jako najbardziej efektywne narzędzia ograniczania nierówności w dochodach, natomiast podatki pośrednie z uwagi na ich regresywny charakter uważa się zazwyczaj za jeden z czynników sprzyjających nasileniu dysproporcji dochodowych.

---

³ W rozważaniach pominięto Węgry z uwagi na brak w bazach OECD pełnych (tj. obejmujących wszystkie badane lata) danych dotyczących m.in. wysokości współczynnika Giniego, a także kształtowania się przeciętnego dochodu pierwotnego, jak również dochodu rozporządzalnego i jego poszczególnych komponentów.

W szczególności wskazuje się na wyższą skuteczność transferów socjalnych (zwłaszcza w postaci wsparcia kierowanego do rodzin) niż instrumentów o charakterze podatkowym. Do takich wniosków prowadzą m.in. badania I. Journard, która analizowała zróżnicowanie współczynnika Giniego dla dochodów pierwotnych ludności i dla dochodów po opodatkowaniu w państwach OECD na przełomie XX i XXI w. [Journard i in., 2012], a także I. Martinez-Vazqueza, które dotyczyły znacznie szerszego zakresu czasowego oraz terytorialnego [Martinez-Vazquez i in., 2012]. Ciekawych spostrzeżeń dostarczają także obserwacje K.-Y. Chu, który zauważył, że efekt redystrybucyjny stosowanych instrumentów fiskalnych jest tym silniejszy im wyższy jest w danym państwie wyjściowy poziom nierówności rynkowych [Chu i in., 2004]. Z kolei A. Paulus na podstawie doświadczeń 19 państw UE z lat 2004–2009 stwierdził, że skuteczność wykorzystywanych narzędzi fiskalnych różni się w poszczególnych krajach i związku z tym trudno jest wskazać jeden uniwersalny model efektywnej z punktu widzenia niwelowania różnic dochodowych polityki fiskalnej [Paulus 2009].

Charakterystyczne jest to, że o ile w literaturze wiele miejsca poświęca się kwestiom aktywnego stosowania polityki fiskalnej do zmieszania zróżnicowania dochodowego, o tyle w bardzo ograniczonym stopniu podejmowana jest tematyka wpływu konsolidacji fiskalnych na zakres dysproporcji dochodowych. Warto tu wskazać na prace C. Mulas-Granadosa, który wykorzystując doświadczenia 15 krajów UE obejmujących lata 1960–2000 stwierdził, że dostosowania fiskalne zasadniczo prowadzą do wzrostu nierówności dochodowych, a efekt ten jest najsilniejszy w przypadku działań opierających się głównie na cięciach w poziomie wydatków społecznych [Mulas-Granados, 2005]. Do podobnych wniosków doszli także L. Agnello i R.M. Sousa, którzy zauważyli ponadto, że negatywny wpływ konsolidacji fiskalnych na zakres rozwarstwienia dochodowego wynika głównie z ich niekorzystnych następstw dla rynku pracy, co można zaobserwować przede wszystkim w państwach wysokorozwiniętych [Agnello i Sousa, 2012].

ZAKRES I KIERUNKI ZMIAN W POZIOMIE NIERÓWNOŚCI DOCHODOWYCH W PAŃSTWACH UE W LATACH 2007–2012

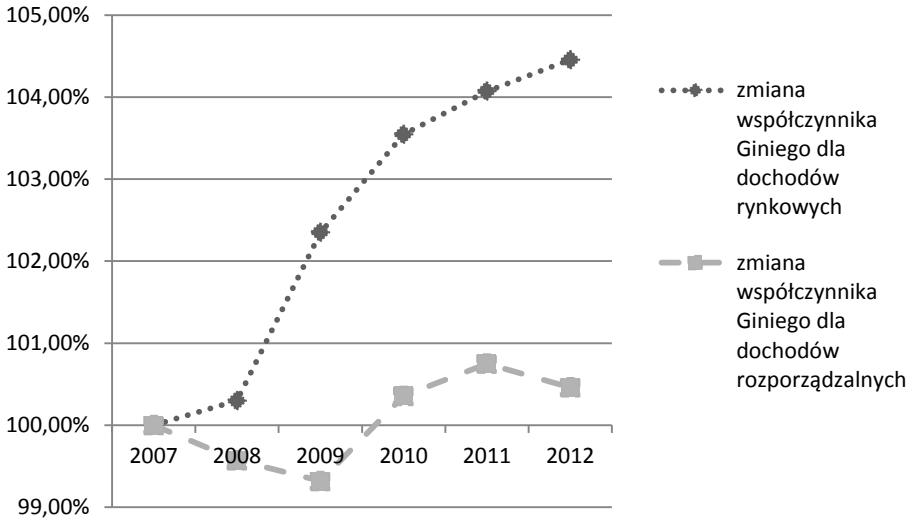
Światowe załamanie gospodarcze wpłynęło na pogłębienie zróżnicowania dochodowego w badanych państwach UE, choć występują w tej sferze pewne odmienności w zależności od fazy kryzysu, a także od kategorii dochodów, która brana jest pod uwagę przy ocenie zakresu tych dysproporcji.

O ile przeciętny dla analizowanych 20 państw UE poziom nierówności w dochodach pierwotnych mierzonych współczynnikiem Giniego⁴ wykazywał

---

⁴ Współczynnik Giniego oznacza relacje połowy średniej bezwzględnej różnicy między dochodami pary losowo wybranych jednostek do średniego dochodu. W odniesieniu do dochodów

stały trend wzrostowy, o tyle w kształtowaniu się różnic w dochodach rozporządzalnych (tj. po skorygowaniu o wielkość obciążeń podatkowych⁵ i składek na ubezpieczenia społeczne, a także po dodaniu transferów socjalnych) wyodrębnić można dwa etapy: pierwszy przypadający na lata 2007–2009, w którym dynamika wskaźnika Giniego dla tych dochodów była nawet ujemna oraz drugi (od 2010 do 2012 r.), w którym ta pozytywna tendencja uległa odwróceniu (rysunek 1).

Rysunek 1. Dynamika współczynnika Giniego dla dochodów pierwotnych ludności oraz dla dochodów rozporządzalnych (wielkości średnie dla badanych 20 państw UE, rok 2007=100)

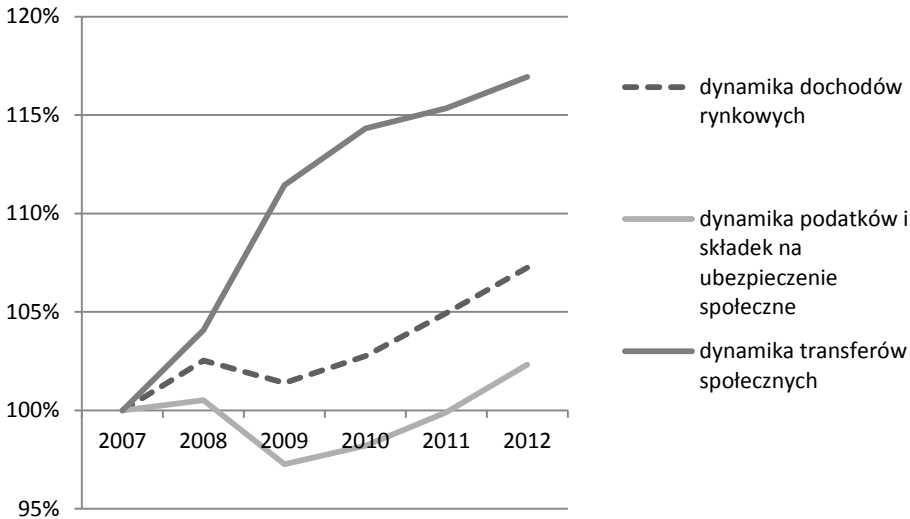
Źródło: opracowanie własne na podstawie [OECD 2015, Income distribution, OECD Social and Welfare Statistics].

Zasadniczy wpływ na taki przebieg zmian tego współczynnika miała polityka fiskalna prowadzona w badanych krajach. I tak, spadek wskaźnika Giniego dla dochodów rozporządzalnych na początku kryzysu spowodowany był przede wszystkim działaniem tzw. automatycznych stabilizatorów koniunktury, a także stosowaniem przez niektóre kraje dyskrecjonalnych pakietów antykryzysowych podejmowanych zgodnie z teorią interwencjonizmu państwowego w celu pobudzenia popytu. Przejawiało się to przede wszystkim w ograniczeniu poziomu podatków i składek na ubezpieczenia społeczne, a także dynamicznym wzroście

możemy go rozpatrywać w dwóch ujęciach – przed oraz po opodatkowaniu i transferach socjalnych. Wskaźnik ten przyjmuje wartości z przedziału $[0,1]$, przy czym 0 oznacza całkowicie równomierny rozkład dochodu zaś 1 rozmieszczenie zupełną nierównomierność [Atkinson, 1983, s. 46–59].

⁵ Pod uwagę brane są jedynie podatki dochodowe, które w sposób bezpośredni wpływają na wielkość dochodów rozporządzalnych.

transferów społecznych (rysunek 2). Z kolei zwiększenie po roku 2009 dysproporcji w dochodach rozporządzalnych wiązało się ze stopniowym podwyższeniem obciążeń podatkowych oraz ograniczaniem wydatków publicznych (w tym socjalnych) w związku z pogłębiającym się zadłużeniem publicznym.

Rysunek 2. Dynamika dochodów pierwotnych ludności, podatków dochodowych i składek na ubezpieczenia społeczne oraz transferów budżetowych w latach 2007–2012 (wielkości średnie dla badanych 20 państw UE, rok 2007=100)

*) Jako dochód pierwotny uwzględniono przeciętny dochód ekwiwalentny zgodnie ze skalą ekwiwalentności proponowaną przez OECD.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [OECD 2015, Income distribution, OECD Social and Welfare Statistics].

Z zaprezentowanych danych wynika, że działania wyrównawcze podejmowane w ramach polityki fiskalnej z reguły łagodziły negatywny wpływ zjawisk kryzysowych na dochody ludności w badanych państwach UE. Dokładniejsza ocena siły oraz skuteczności stosowania narzędzi fiskalnych wymaga jednak porównań stopnia zróżnicowania dochodów w poszczególnych krajach.

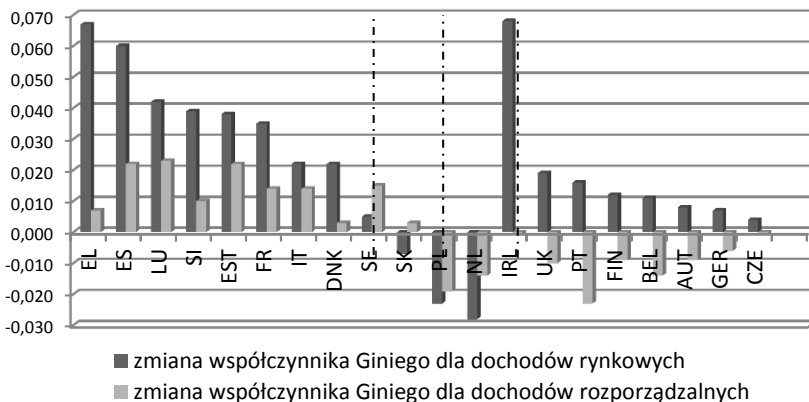
Rysunek 3 przedstawia to, jak zmieniła się w roku 2012 w porównaniu do roku 2007 wielkość współczynnika Giniego dla dochodów pierwotnych ludności oraz analogicznego wskaźnika dla dochodów po opodatkowaniu i transferach socjalnych w państwach UE. Biorąc pod uwagę zakres i kierunek tych zmian wyodrębnić można cztery grupy krajów.

Do pierwszej z nich zaliczyć należy państwa, w których nierówności w dochodach pierwotnych ludności pogłębiły się w analizowanym okresie znacznie

bardziej niż dysproporcje w dochodach do dyspozycji (tj. m.in. Grecja, Hiszpania, Luksemburg, Słowenia, Estonia, Francja, Włochy i Dania). W przypadku tej kategorii należy szczególnie podkreślić skuteczność polityki fiskalnej w wyrównywaniu rozwarstwienia dochodowego, bowiem grupa ta obejmuje przede wszystkim kraje, które w największym stopniu odczuły gospodarczo-społeczne następstwa kryzysu w postaci wzrostu nierówności w dochodach pierwotnych.

Druga zawiera państwa, w których zróżnicowanie dochodów po opodatkowaniu i transferach socjalnych zwiększyło się w stopniu znacząco przekraczającym wzrost różnic w dochodach pierwotnych ludności (Szwecja) lub nawet pomimo ich złagodzenia (Słowacja). Tendencja ta może świadczyć o nieskuteczności polityki fiskalnej, której instrumenty pogłębiały nierówności dochodowe zamiast je ograniczać, mimo stosunkowo niewielkiego wpływu zjawisk kryzysowych na zakres rozwarstwienia dochodowego w tych krajach.

W grupie trzeciej znajdują się państwa, takie jak Polska i Holandia, w których dysproporcje dochodowe (mierzone wielkością współczynnika Giniego dla dochodów pierwotnych brutto) uległy w roku 2012 spadkowi w stosunku do roku 2007, przy czym poziom nierówności w dochodach pierwotnych zmniejszył się bardziej niż różnic w dochodach rozporządzalnych. Grupa ta obejmuje zatem kraje, które mogły sobie „pozwolić” na zacieśnianie polityki fiskalnej w warunkach pewnego osłabienia dynamiki wzrostu gospodarczego w następstwie ogólnoświatowego kryzysu ekonomicznego, bowiem w najmniejszym stopniu odczuły jego negatywne konsekwencje społeczne. W związku z tym jej głównym celem stało się stymulowanie poprawy koniunktury.

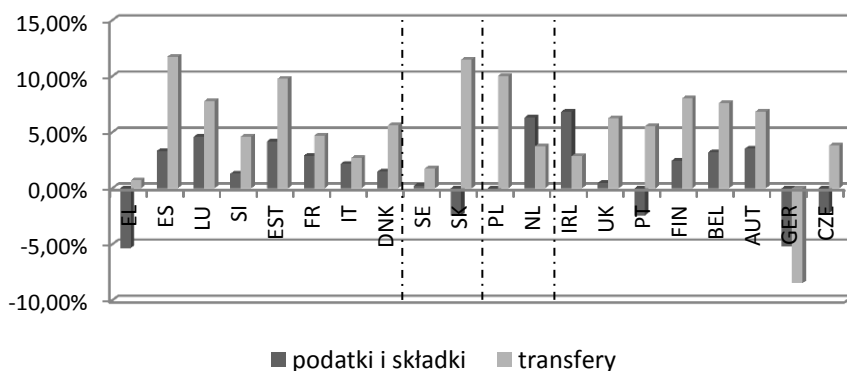
Rysunek 3. Zmiana wielkości współczynnika Giniego dla dochodów pierwotnych ludności oraz dla dochodów rozporządzalnych w badanych 20 państwach UE w roku 2012 w stosunku do roku 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie [OECD 2015, Income distribution, OECD Social and Welfare Statistics].

W ostatniej czwartej grupie sklasyfikowane zostały kraje, w których pomimo wzrostu zróżnicowania w dochodach pierwotnych ludności, udało się zmniejszyć w badanym okresie skalę dysproporcji w dochodach po uwzględnieniu podatków i transferów społecznych (tj. m.in. w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Portugalii, Finlandii, Belgii, Austrii, Niemczech i w Czechach). Ten typ polityki fiskalnej wydaje się być najbardziej skuteczny, bowiem jej instrumenty stosowane w funkcji wyrównawczej były na tyle efektywne, że nie tylko złagodziły negatywny wpływ zjawisk kryzysowych na dochody pierwotne obywateli, ale w dodatkowym jeszcze stopniu przyczyniły się do zmniejszenia różnic w dochodach rozporządzalnych.

CHARAKTERYSTYKA GŁÓWNYCH INSTRUMENTÓW FISKALNYCH STOSOWANYCH W BADANYCH GRUPACH PAŃSTW W WARUNKACH KRYZYSU

Analiza porównawcza dynamiki kształtowania się przeciętnych wielkości poszczególnych instrumentów fiskalnych wykorzystywanych do ograniczania nierówności społecznych w okresie załamania gospodarczego (rysunek 4) wskazuje, że w prawie wszystkich badanych państwach (poza Niemcami) doszło do znaczącego wzrostu transferów społecznych (średnio o ponad 5%). W odniesieniu do podatków dochodowych i składek na ubezpieczenia społeczne tendencja ta nie była już tak jednoznaczna, choć w większości przypadków także one uległy zwiększeniu (za wyjątkiem krajów takich jak: Grecja, Słowacja, Portugalia, Niemcy i Czechy), przy czym tempo tego przyrostu było już zdecydowanie niższe.

Rysunek 4. Procentowa zmiana przeciętnej wielkości obciążeń podatkowych*) wraz ze składkami na ubezpieczenia społeczne oraz transferów społecznych w latach 2007–2012 (rok 2007=100%)

**) pod uwagę brane są jedynie podatki dochodowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie [OECD 2015, Income distribution, OECD Social and Welfare Statistics].

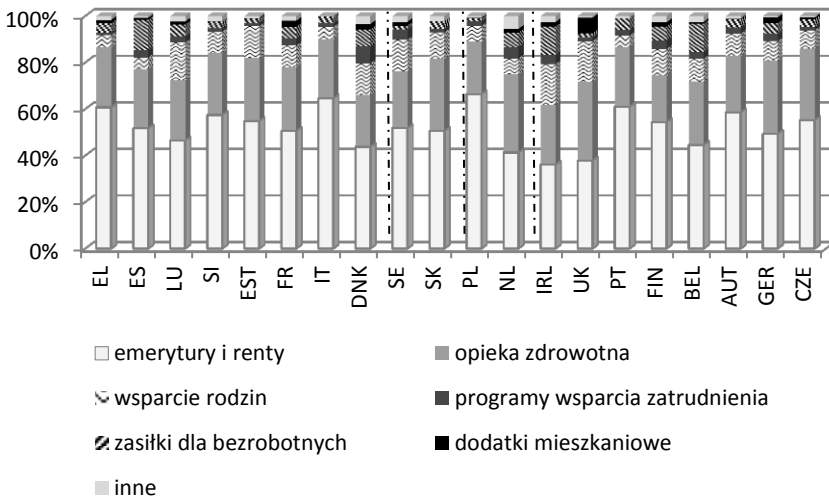
Jeśli chodzi o transfery społeczne, to we wszystkich badanych krajach dominujące znaczenie odgrywały wydatki na emerytury i renty. Ich udział wahał się od 40% do ponad 60% i był najwyższy w pierwszej i ostatniej spośród wyodrębnionych wcześniej grup państw (rysunek 5). Jednocześnie w większości tych krajów uległ on w okresie kryzysu zwiększeniu, na co wpływ oprócz uwarunkowań gospodarczych miały także względy demograficzne.

Kolejną pod względem wagi kategorię transferów stanowiły wydatki na opiekę zdrowotną. Stanowiły one przeciętnie ok. 20%–30% ogółu wydatków socjalnych. W przeciwieństwie do emerytur i rent znaczenie tego rodzaju transferów uległo w warunkach dekonunktury gospodarczej osłabieniu, nieznacznie wzrastając jedynie w państwach z grupy drugiej i trzeciej.

Następną odmianą transferów była pomoc udzielana rodzinom, która również w najwyższym stopniu stosowana była w państwach z grupy pierwszej i ostatniej. Jeśli chodzi o kształtowanie się tej kategorii świadczeń, to w badanym okresie pozostawały one względnie stabilne.

Kolejne miejsce pod względem znaczenia w strukturze transferów społecznych zajmują wydatki na wsparcie zatrudnienia. Zauważalne jest tu pewne zróżnicowanie, bowiem w państwach z grupy pierwszej i ostatniej dominowały wśród nich zasiłki dla bezrobotnych, podczas gdy w pozostałych krajach większą rolę odgrywały aktywne formy wspierania zatrudnienia.

Pozostała kategoria transferów obejmująca m.in. dodatki mieszkaniowe, a także inne formy pomocy społecznej nie odgrywała większego znaczenia.

Rysunek 5. Struktura wydatków na transfery społeczne w badanych państwach UE w roku 2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD 2015, Income distribution, OECD Social and Welfare Statistics.

Do ograniczania nierówności dochodowych prowadzić miały także zmiany wysokości podatków dochodowych. Z największym wzrostem obciążeń podatkowych mamy do czynienia przede wszystkim w pierwszej (poza Grecją) spośród wyodrębnionych grup państw, w większości krajów z grupy ostatniej oraz w Holandii (grupa trzecia) [European Economy 2009, 2010 i 2011].

I tak, w okresie kryzysu najczęściej zwiększano stawki podatków dochodowych dla osób o najwyższych dochodach. Dodatkową stawkę podatkową w wysokości 50% wprowadzono dla osób najlepiej zarabiających m.in. we Francji, Wielkiej Brytanii, Słowenii, Austrii oraz w Holandii. Specjalny podatek od najwyższych dochodów został nałożony także w Irlandii (dla dochodów przekraczających 100 000 €). Podejmowano także działania na rzecz rozszerzenia podstawy opodatkowania, np. poprzez eliminację wielu ulg i zwolnień podatkowych, które wprowadzane były w pierwszej fazie kryzysu (Francja, Dania, Estonia) lub poprzez objęcie opodatkowaniem dochodów wcześniej wyłączonych z podatku. W niektórych państwach odstępowano także od waloryzacji przedziałów progresywnej skali podatkowej (Dania), wysokości zryczałtowanych kosztów uzyskania przychodów, czy kwoty wolnej od podatku. Częstość rozwiązaniem było również zwiększanie opodatkowania zysków kapitałowych, a także zastępowanie – w odniesieniu do tej kategorii dochodów – skali liniowej progresywną (Hiszpania, Finlandia, Belgia). Wprowadzano ponadto różne formy tzw. podatku solidarnościowego (czy też kryzysowego) obciążającego dochody przekraczające pewien pułap, które to świadczenie było zazwyczaj przeznaczone na finansowanie różnych przedsięwzięć o charakterze socjalnym (np. w Luksemburgu, czy Austrii).

Oprócz zmian w systemach podatkowych kilka krajów wprowadziło także podwyżki składek na ubezpieczenia społeczne. Rozwiązanie to stosowane było dość rzadko, bowiem wpływając na koszty pracy mogło pogłębiać zjawiska recesyjne. Z drugiej jednak strony uzasadniała je silna presja na wzrost świadczeń społecznych i konieczność zagwarantowania płynności systemów emerytalnych w warunkach „starzenia się społeczeństw”. I tak, w Estonii zwiększono blisko dwukrotnie minimalny poziom kwotowy tych składek, a także podniesiono stopę odpisu na ubezpieczenie od bezrobocia. Z kolei we Włoszech włączono do zakresu składek także świadczenia niepieniężne otrzymywane od pracodawcy. Z kolei w Finlandii w roku 2010 zrezygnowano z wprowadzonej już obniżki składki na ubezpieczenie emerytalne przywracając jej pierwotny poziom, a także dokonano zwiększenia stopy odpisu na ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenie obciążającego osoby zatrudnione.

W pięciu państwach w latach 2007–2012 doszło do obniżenia obciążeń podatkami dochodowymi. W niektórych z nich odbyło się to m.in. za pomocą zastąpienia skali progresywnej liniową i wprowadzenia jednolitej niskiej stawki podatkowej (Czechy, Słowacja). Zmniejszenia stawek podatkowych dokonano m.in. w Grecji i Portugalii, a także w Niemczech, gdzie w znaczący sposób zre-

dukowano stawkę podatkową dla osób najbiedniejszych oraz zwiększono kwotę wolną od podatku, poziom odliczeń na dzieci, jak również wprowadzono nowe ulgi, m.in. na wydatki o charakterze zdrowotnym.

PODSUMOWANIE

Polityka fiskalna w większości państw przyczyniła się do złagodzenia negatywnego wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na poziom rozwarstwienia dochodowego, przy czym w odniesieniu do zakresu jej oddziaływania wyodrębnić można na ogół dwie odmienne fazy. Pierwsza z nich przypadająca na początkowy okres załamania gospodarczego charakteryzowała się tym, że pakiety stymulacyjne i automatyczne stabilizatory koniunktury zadziałały ochronnie w stosunku do dochodów gospodarstw domowych, w związku z czym wzrost nierówności dochodowych wynikał przede wszystkim ze zróżnicowania dochodów pierwotnych ludności przed opodatkowaniem. Z kolei drugi etap obejmujący końcową fazę kryzysu cechował się tym, że niektóre kraje musiały ograniczać poziom redystrybucji budżetowej w związku z potrzebami w zakresie konsolidacji fiskalnych

Niezależnie od powyższej ogólnej tendencji znaczenie narzędzi fiskalnych stosowanych w funkcjach wyrównawczych w poszczególnych badanych krajach istotnie różniło się zarówno siłą, jak i kierunkiem oraz charakterem oddziaływania. W związku z tym nie jest możliwe wskazanie jednolitego optymalnego z punktu widzenia niwelowania nierówności dochodowych wzorca polityki fiskalnej.

Skuteczność stosowanych w warunkach dekonunktury gospodarczej instrumentów fiskalnych zdeterminowana była przede wszystkim skalą wpływu zjawisk kryzysowych na sytuację społeczno-gospodarczą badanych państw, czego bezpośrednim wyrazem było tempo zmian w poziomie zróżnicowania dochodów pierwotnych ludności. Pewną rolę odgrywały także inne względy, m.in. te związane z poziomem rozwoju ekonomicznego, stanem finansów publicznych, a także przyjętą koncepcją (pro- lub antycykliczną) prowadzenia polityki budżetowej w reakcji na kryzys, wynikającą z dominującej w danym państwie doktryny ekonomicznej.

Pomimo różnorodności wykorzystywanych rozwiązań zauważyć należy, że bardziej skuteczne z punktu widzenia ograniczania nierówności dochodowych okazały się działania koncentrujące się na wykorzystywaniu instrumentów wydatkowych, a nie podatkowych. Polegały one przede wszystkim na zwiększaniu transferów społecznych, w tym kierowanych głównie do rodzin, osób starszych oraz bezrobotnych. Jeśli chodzi o narzędzia podatkowe, to najbardziej efektywne były podwyżki podatków dochodowych dla osób najzamożniejszych, a także inne rozwiązania na rzecz wzmocnienia progresywności skali podatkowej.

BIBLIOGRAFIA

- Agnello L., Sousa R.M., 2012, *How Does Fiscal Consolidation Impact on Income Inequality?* Banque De France, No. 382, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2060097>
- Atkinson A.B., 1983, *The Economics of Inequality*, Clarendon Press, Oxford.
- Bastagli F., Coady D., Gupta S., 2012, *Income Inequality and Fiscal Policy*, IMF, Staff Discussion Note, 12/08.
- Causa O., de Sevres A., Ruiz N., 2014, *Can growth-enhancing policies lift all boats? An analysis based on household disposable incomes*, OECD Economics Department Working Papers, No. 1180, Paryż.
- Chu K-Y., Davoodi H., Gupta S., 2004, *Income Distribution and Tax and Government Social-Spending Policies in Developing Countries* [in:] *Inequality, Growth, and Poverty in an Era of Liberalization and Globalization*, ed. by Giovanni Andrea Cornia. Oxford University Press, New York, <http://dx.doi.org/10.1093/0199271410.003.0010>.
- European Economy, 2009, *Monitoring revenue trends and tax reforms in Member States 2008*, No. 4.
- European Economy, 2010), *Monitoring tax revenues and tax reforms in EU Member States 2010 Tax policy after the crisis*, No. 6.
- European Economy, 2011, *Tax reforms in EU Member States 2011. Tax policy challenges for economic growth and fiscal sustainability*, No. 5.
- Joumard I., Pisu M., Bloch D., 2012, *Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible?: Part 3. Income Redistribution via Taxes and Transfers Across OECD Countries*, OECD Economic Department Working Papers No. 926.
- Martinez-Vazquez J., Moreno-Dodson B., Vulovic V., 2012, *The Impact of Tax and Expenditure Policies on Income Distribution: Evidence from a Large Panel of Countries*, “Review of Public Economics” No. 200-(4/2012), <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2188608>.
- Mulas-Granados C., 2005, *Fiscal adjustments and the short-term trade-off between economic growth and equality*, “Revista de Economía Pública” No. 172(1).
- OECD, 2015, *Income distribution, OECD Social and Welfare Statistics (database)*, DOI: <http://dx.doi.org.oecdilibrary.han.bg.umcs.edu.pl/10.1787/data-00654-en>
- Paulus A., Čok M., Figari F., Hegedüs P., Kump N., Lelkes O., Levy H., Lietz C., Lüpsik S., Mantovani D., Morawski L., Sutherland H., Szivos P., Vörk A., 2009, *The Effects of Taxes and Benefits on Income Distribution in the Enlarged EU*, Working Paper No. 8/09, EUROMOD
- Stiglitz J., 2012, *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers our Future*, W.W. Norton, New York.
- Wilkinson R., Pickett K., 2011, *Duch równości. Tam gdzie panuje równość, wszystkim żyje się lepiej*, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa.

Streszczenie

Skala zjawisk kryzysowych w gospodarce światowej towarzysząca załamaniu gospodarstwu z roku 2008 wpłynęła na rewizję neoliberalnego paradygmatu o tym, że nierówności stanowią pozytywną motywację do aktywności ekonomicznej, innowacyjności i kreatywności, sprzyjając

wzrostowi gospodarczemu. W podobny sposób ewoluują w ostatnim czasie także poglądy na temat możliwości wykorzystania polityki fiskalnej do realizacji funkcji wyrównawczych. W kontekście opisanej ewolucji poglądów szczególnego znaczenia nabiera zatem poszukiwanie optymalnych metod prowadzenia polityki interwencyjnej pozwalających realizować zakładane cele gospodarcze i społeczne, a pozbawionych jednocześnie krytykowanych przez przedstawicieli myśli liberalnej mankamentów antywzrostowych. Celem artykułu jest analiza i ocena zakresu oraz skuteczności wykorzystania niektórych instrumentów polityki fiskalnej do łagodzenia nierówności dochodowych w warunkach ostatniego światowego kryzysu ekonomicznego. W badaniach wykorzystane zostały doświadczenia wybranych 20 krajów Unii Europejskiej (UE), będących także członkami Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), obejmujące lata 2007–2012.

Słowa kluczowe: polityka fiskalna, nierówności dochodowe, państwa UE

The Role of Fiscal Policy in Reducing Income Inequalities – The Experiences of Selected EU Member States

Summary

As far as social inequality is concerned, the unprecedented scale of crisis phenomena in the global economy during the recent years (including in particular the economic crisis of 2008) and the progressing globalization processes, contributed to the restatement of the neoliberal paradigm claiming that inequalities are the positive drive for economic activeness, innovation and creativity which are beneficial for the economic growth. The ideas on the potential application of fiscal policy for compensatory purposes have also been recently changed. Thus, considering the aforementioned evolution of ideas, the search for the optimum state intervention methods allowing for the achievement of the assumed economic and social goals, and at the same time free of the anti-growth drawbacks so much criticized by the representatives of liberal ideas, have become a vital issue. The main purpose of the article is to analyze and to evaluate the range and effectiveness of the selected fiscal instruments applied in order to reduce the scale of income inequalities during the last economic downturn. The paper is based on the experiences of twenty selected EU member states (which are also OECD member countries) covering the years 2007–2012.

Keywords: fiscal policy, income inequalities, EU member states

JEL: H23, H24